

Ode aan de Afghaanse vrouw

Atiq Rahimi
Steen van geduld
Breda: De Geus, 2009
128 pag. € 15,90

Michaël Koornneef

'Ik ben gek aan het worden. Allah, snij mijn tong af! Laat de aarde mijn mond verzwelgen!' Het zijn de woorden van een wanhopige en naamloze vrouw, die de Afghaanse schrijver Atiq Rahimi in zijn gevierde roman *Steen van geduld* over het voetlicht brengt. Omgeven door een immer voortwoekerende oorlog waakt de vrouw in een nagenoeg lege kamer bij haar man, die in coma ligt nadat hij tijdens een missie door een kogel is geraakt.

In de Afghaanse traditie kent men daadwerkelijk een steen van geduld. Het is een steen die alle leed overneemt van degene die zijn geheimen aan hem prijsgeeft. Wanneer de steen zich hiermee heeft volgezogen, knalt hij uit elkaar en is de mens bevrijdt van zijn zorgen.

Als een dergelijke steen fungeert de gewonde soldaat uit het verhaal. Terwijl zijn vrouw hem verzorgt (ze druppelt zijn ogen en vervangt om de zoveel tijd het infuus), praat ze tegen hem. Schuchter in het begin; ze is het immers niet gewend en ook is het onzeker of haar man nog zal ontwaken. Maar naarmate de dagen vorderen en hij taal noch teken geeft, breken de opgeworpen wallen bij de vrouw en is er geen houden meer

aan. Een stroom van bekentenissen volgt. En die liegt er niet om. Niet voor niets smeekt zij Allah haar tong af te snijden; de vrouw schrikt soms van haar eigen woorden.

Wat verhaalt zij? Wat draagt zij al tijden bij zich en waar-

tegen kan zij nu niet langer weerstand bieden? Wat schurkt zo dicht tegen de oppervlakte dat het er uit moet? In feite vertelt de vrouw het verhaal van vele Afghaanse — maar ongetwijfeld ook andere — vrouwen. Het verhaal van de oorlog, en van de gewelddadigheid van mannen. Van de religieuze, echtelijke en tribale normen waar de vrouwen onder lijden en die zij maar te accepteren hebben.

Bij monde van zijn anonieme protagonist geeft Atiq Rahimi deze vrouwen in *Steen van geduld* een stem. En dat juist een man dit doet, geeft de roman nog een extra dimensie en meer zeggingskracht.

Taboe

Rahimi (46) bezocht het Franse lyceum van Kabul en studeerde er literatuur- en filmwetenschap. Zijn vader, een verlicht rechter, belandde voor drie jaar in de gevangenis, waarna het gezin naar India vertrok. Na een gedwongen terug-

keer naar zijn geboorteland vertrok Rahimi opnieuw, ditmaal naar Parijs waar hij zich aan de Sorbonne inschreef voor de studie audiovisuele communicatie en promoveerde.

Steen van geduld (oorspronkelijk titel: *Sange saboer, pierre de patience*) is Rahimi's eerste boek in het Frans. Hij won er in 2008 zelfs de prestigieuze Prix Goncourt mee — de belangrijkste Franse literaire prijs. Rahimi schreef het in deze taal — en niet in het Dari — omdat het hem '... de vrijheid gaf mijzelf uit te drukken zonder last te hebben van de inwendige censuur en onbewuste schaamte die al sinds de kindertijd in mij schuilt.' Daarmee doelt hij vrijwel zeker op het Afghaanse taboe om de vrouw als een seksueel wezen te bezien, een taboe dat Rahimi in de roman veelvuldig doorbreekt. Zo laat hij de vrouw schokkend en zeer expliciet over haar huwelijksnacht vertellen. Na te zijn uitgehuwelijkt moet zij maar liefst drie jaar wachten om haar man te ontmoeten en met hem het bed te delen. Een grote angst met betrekking tot die daad houdt haar in een wurgende greep: zou ze wel bloed verliezen? De ramp zou niet te overzien zijn wanneer dit niet zou gebeuren, dat is haar wel duidelijk.

'Je was verrukt en trots om die avond mijn bloed te zien,' roept ze de comateuze echtgenoot grimmig toe, 'als bewijs van mijn maagdelijkheid. Maar ik moet je wat bekennen... ik was ongesteld! Dit onreine bloed voorstellen als het bloed van een maagd, is dat geen geniaal idee?'

Wie nu denkt dat Rahimi zijn hoofdpersoon alleen als een heilige en een slachtoffer wil neerzetten, heeft het mis. In de monoloog komt de vrouw weliswaar naar voren als een moedig en volhardend persoon, tegelijkertijd weet zij ook als een volleerd opportuniste te manipuleren en te bedriegen. Wanneer zij bijvoorbeeld bezoek krijgt van twee soldaten en vreest door hen te worden verkracht, geeft zij zich uit voor hoer zodat de twee walgend afdruipen. Ze is uitermate geslepen als het op zelfbehoud aankomt.

Identificatie

Niet alleen de inhoud, ook de vorm van de roman is bijzonder geslaagd. Rahimi heeft ervoor gekozen alle gebeurtenissen in één ruimte te laten plaatsvinden. De lezer is zodoende een waarnemer geworden, een camera die registreert wat zich tussen de vier muren voltrekt. Van de oorlog buiten krijg je slechts kale, onopgesmukte mededelingen mee.

Ook vult Rahimi de gedachten van de vrouw verder niet in, maar laat hij die geheel over aan de lezer. Alleen haar handelingen en haar monoloog zijn opgetekend, meer niet. Dat lijkt in eerste instantie afstandelijk (alsof je een feitelijk verslag aan het lezen bent), maar het tegendeel is waar. Door deze manier van schrijven geeft hij de lezer alle vrijheid in te vullen wat er in het hoofd van de vrouw omgaat. Dit vergroot de mate van identificatie enorm, waardoor het verhaal van de vrouw ineens een deel van je eigen verhaal wordt.

Tegen het einde van de roman, als bijna alles is gezegd, heeft de echtgenote nog één troef in handen. Een alles overweldigend geheim dat zij tot het laatst heeft bewaard. Als ook deze bekentenis over haar lippen is gekomen, volgt weliswaar een onverwachte en bittere ontknoping, maar heeft de vrouw ook gemoedsrust gevonden. Zij is gehoord, zij is verlost van haar pijn, zij heeft het verhaal van haar leven kunnen doen.

Rahimi heeft haar een stem gegeven. Zijn volkomen heldere en directe taal zorgt ervoor dat die stem je als een kogel raakt.

Michaël Koornneef is Chef boeken voor het radioprogramma OVA Live (op donderdagavond tussen 19.00 en 21.00 bij de IKON). Daarnaast is hij mede-eigenaar van een kleine uitgeverij in het midden van het land.